

Uzaktan Eğitim Sürecinde Hemşire Akademisyenlerin Yaşadıkları Sorunlar ve Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Durumları: Niteliksel Bir Araştırma

The Problems Experienced by Nurs Academicians and Their Exposure to Psychological Violence in the Process of Distance Education: A Qualitative Research

Çiçek EDİZ^a, Derya YANIK^b

^aHakkari Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hakkâri, Türkiye

^bBatman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Batman, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışma, hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları ve psikolojik şiddete maruz kalma durumlarını belirlemek amacıyla yapıldı. **Gereç ve Yöntemler:** Nitel araştırma deseninde gerçekleştirilen bu çalışmada, amaçlı örneklem yöntemi kullanıldı. Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye'nin farklı üniversitelerinin hemşirelik bölümünde eğitim veren hemşire akademisyenler oluşturdu. Araştırma verileri, Ekim 2021-Aralık 2021 tarihleri arasında yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplandı. Araştırmaya ait veriler, tümevarım yöntemi ile analiz edildi. **Bulgular:** Araştırmada, hemşire akademisyenlerin yaş ortalamasının 38,53±7,92 yıl, akademisyen olarak toplam çalışma süresinin 10,4±2,03 yıl olduğu ve uzaktan eğitim sürecinde haftada ortalama 13,08±5,04 saat çevrim içi ders verdikleri belirlendi. Araştırma verilerine göre uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar, maruz kalınan psikolojik şiddet ve yaşanan sorunlarla baş etme biçimi olmak üzere 3 ana tema belirlendi. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların öğrenci, eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci, çalışma ortamı ve süresi kaynaklı sorunlar olduğu ifade edildi. Maruz kalınan psikolojik şiddetin; öğrencinin uyguladığı, yöneticilerin uyguladığı ve kişinin kendisi kaynaklı yaşanan psikolojik şiddet olduğu belirlendi. Hemşire akademisyenlerin psikolojik şiddet ile baş etme biçimi olarak ise olumlu baş etme ve baş edeme alt temaları belirlendi. **Sonuç:** Uzaktan eğitim sürecinde hemşire akademisyenlerin öğrenci, eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci, çalışma ortamı ve süresi kaynaklı sorunlar yaşadıkları saptandı. Bu sorunlardan dolayı hemşire akademisyenlerin öğrencilerden, yöneticilerden ve kendisinden kaynaklı psikolojik şiddet yaşadıkları belirlendi. Hemşirelik eğitiminde teorik ve uygulamanın bir bütün olarak verilmesi ve öğrencinin hastaya dokunarak, bakım yaparak hemşirelik mesleğini öğrenmesi gerekliliği sonucuna varıldı. Bu doğrultuda, uzaktan eğitimin hemşirelik eğitimi uygulama kısmı için uygun olmadığı ve bu durumun hemşire akademisyenlerde endişe yarattığı sonucuna varıldı.

ABSTRACT Objective: This study was conducted to determine the problems experienced by nurse academicians during the distance education process and their exposure to psychological violence. **Material and Methods:** Purposive sampling method was used in this study, which was carried out using a qualitative research design. The study group in this research consisted of nurse academicians teaching in the nursing licensure program of universities in various regions of Türkiye. Research data were collected with a semi-structured interview form between October 2021 and December 2021. The data of the research were analyzed by inductive method. **Results:** In the study, it was determined that the average age of the nurse academicians was 38.53±7.92 years, the total working time as an academician was 10.4±2.03 years, and they gave an average of 13.08±5.04 hours of online lessons per week during the distance education process. According to the research data 3 main themes were determined; the problems experienced in the distance education process, the psychological violence experienced, and coping ways. It was stated that the problems experienced in the distance education process are the problems caused by the student, the education method, the tools-equipment and the measurement-evaluation process, the working environment and the duration. Exposure to psychological violence; it was determined that it was the psychological pressure applied by the student, applied by the administrators and experienced by the person himself. The sub-themes of positive coping and inability to cope were determined as the way of coping with psychological violence by nurse academicians. **Conclusion:** During the distance education process, it was determined that the nurse academicians had problems related to the students, the education method, the tools-equipment and the measurement-evaluation process, the working environment and the duration. It has been concluded that distance education is not suitable for the practice part of nursing education due to reasons such as the theory and practice are given as a whole in nursing education and the student needs to learn the nursing profession by touching and caring for the patient, and this situation causes concern among nurse academicians.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan eğitim; akademisyen; hemşirelik eğitimi; psikolojik şiddet; niteliksel çalışma

Keywords: Distance education; academician; nursing education; psychological violence; qualitative study

Correspondence: Çiçek EDİZ
Hakkari Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hakkâri, Türkiye
E-mail: cicekediz@hakkari.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 21 Jan 2023

Received in revised form: 10 Jul 2023

Accepted: 28 Jul 2023

Available online: 24 Aug 2023

2146-8893 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Pandemi olarak anılmaya başlanan koronavirüs hastalığı-2019 [coronavirus disease-2019 (COVID-19)], 2019 yılı sonunda Çin’de ortaya çıkıp hızla tüm ülkeleri etkisi altına alarak, farklı sektörlerde olduğu gibi eğitim sistemleri ve uygulamalarını da etkilemiştir.^{1,2} Pandeminin bulaşma hızını ve eğitime etkisini azaltmak amacıyla yüz yüze devam eden eğitime ara verilerek, çevrim içi eğitim sistemine geçilmiştir.³ Böylece çevrim içi eğitim, pandemi boyunca eğitimin aksamaması için benimsenen temel politikalarından biri olmuştur.⁴ UNESCO istatistiklerine göre dünya çapında 188 ülkede neredeyse 1,5 milyar öğrenci ve 63 milyon öğretmenin de yer aldığı eğitim öğretim faaliyetleri kesintiye uğramıştır.⁵ Türkiye’de ise bu rakam neredeyse 25 milyona ulaşmıştır.⁶ Pek çok ülke yeni olağanüstü hâller ışığında geleneksel yüz yüze yöntemlerden e-öğrenmeye geçiş yapmıştır.⁷⁻⁹ Tüm ülkelerde olduğu gibi etkilerini Türkiye’de de gördüğümüz pandemi sorunu, birçok çalışmada olduğu gibi akademisyenlerin de çalışma koşullarını ve iş-yaşam dengelerini etkilemiştir.¹⁰ Pandemi ile ortaya çıkan uzaktan eğitim dönemi akademisyenlerin öğrencilerle ilişkilerini, iletişimlerini ve derslerini yürütme yöntemlerini de değiştirmiştir.^{10,11} Bu değişimler, özellikle uygulama alanları klinik olan hemşirelik öğrencilerini ve hemşire akademisyenleri daha fazla etkilemiştir.¹² Üniversite temelli yapılan birçok çalışmada; eğitim kurumlarında fonksiyonel olmayan çalışma ortamının aşırı strese neden olduğu, verimliliği düşürdüğü ve psikolojik şiddete yol açtığı sonucu ortaya çıkmıştır.^{6,7,10,13}

Psikolojik şiddet; yaş, cinsiyet, eğitim, tecrübe, hiyerarşi gözetmeksizin neredeyse bütün kültürlerde ve bütün iş alanlarında görülen dünya çapında alarm veren seviyelere erişen bir iş sağlığı sorunudur.¹⁴ Psikolojik şiddetin uygulandığı sektörler incelendiğinde, eğitim birimlerinin bu sektörler arasında ilk sıralarda olduğu görülmektedir.¹⁵ Eğitim sektöründe psikolojik şiddete daha fazla rastlanması durumunun, çalışanlar arasında iletişim ve ilişkilerin daha çok olmasından kaynaklandığı söylenebilir.¹⁶ Psikolojik şiddet eylemleri, yükseköğretim kurumlarında akademisyenlerin performans, verimlilik ve iş tatmini kaybı yaşamasının yanında öğrencilerin de olumsuz etkilenmesi ve bulunulan eğitim ortamına da zarar ver-

mesi sebebiyle önem arz etmesi gereken bir husustur.¹⁷ Psikolojik şiddet ile ilgili yapılan birçok araştırma daha çok hemşirelerin psikolojik şiddet mağduru olduğunu göstermektedir.^{18,19} Ülkemizde hemşireler ile yapılan psikolojik şiddet çalışmaları arasında da en sık akademisyen hemşirelerin psikolojik şiddet mağduru oldukları bildirilmektedir.¹⁸ Uzaktan eğitimde akademisyenlerin öz düzenleme becerilerinin ve motivasyonlarının yüksek olması, özellikle klinik uygulama alanına sahip hemşirelik bölümlerinde etkili bir öğretim sürecinin gerçekleştirilebilmesi için önemlidir. Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitime yönelik yaşayacağı yeni koşullar altında çalışmak için gereken bilgi, beceri, araç ve/veya kaynaklara sahip olamama gibi olumsuz durumların, onların motivasyonlarını ve akademik performanslarını da olumsuz yönde etkileyebileceği söylenebilir.^{10,20} Uzaktan eğitime ilişkin hemşire akademisyenlerin yaşadığı sorunlara yönelik görüşlerinin belirlenmesi, hemşirelik öğrencilerinin de eğitim süreçlerinin iyileştirilmesi ve öğrenciler için gerekli desteğin verilebilmesi açısından önemlidir.⁶ Uzaktan eğitimle ilgili çalışmalar incelendiğinde, hemşirelik bölümü öğrencilerinin pandemi döneminde çevrim içi eğitimde yaşadıkları sorunlara yönelik çalışmaların ve genel olarak akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin incelendiği çalışmaların olduğu gözlemlenmiştir.^{12,21} Ancak hemşire akademisyenlerin, uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı mesleki sorunlara ve öğrenme ortamına ilişkin psikolojik şiddet algılarını değerlendiren herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, tüm ülkeleri etkisi altına alan ve toplumları sosyoekonomik, eğitim, sağlık ve psikolojik olarak yıpratılan pandemi sürecinde, hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları ve psikolojik şiddete maruz kalma durumlarını belirlemektir.¹⁰⁻¹³

■ GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ VE ZAMANI

Bu niteliksel araştırma, 1 Ekim 2021-30 Aralık 2021 tarihleri arasında Türkiye’nin farklı üniversitelerinde çalışan hemşire akademisyenlerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

EVREN VE ÖRNEKLEM SEÇİMİ

Araştırmada, nitel araştırma deseninde kullanılan amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Türkiye'nin farklı üniversitelerinin hemşirelik bölümünde eğitim veren 27 hemşire akademisyen e-posta aracılığıyla araştırmaya davet edilmiştir. On sekiz hemşire akademisyenden araştırmaya katılıma konusunda olumlu dönüş alınmıştır. Araştırma, çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden ve görüşmeye katılan 15 hemşire akademisyen ile tamamlanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Bu form 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; akademisyenlerin yaşı, cinsiyeti, ünvanı, hizmet yılı ve uzaktan eğitim sürecinde ders verdiği haftalık ders saati hakkında bilgi toplamayı amaçlayan 5 soru yer almaktadır. Formun ikinci bölümünde ise uzaktan eğitim sürecinde hemşire akademisyenlerin yaşadıkları sorunlar ve psikolojik şiddete maruz kalma durumları hakkında bilgi almak amacıyla hazırlanmış 3 soru bulunmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Uzaktan eğitim sürecinde örgün eğitime kıyasla yaşadığımız sorunlar nelerdi?

2. Uzaktan eğitim sürecinde kendinizi psikolojik olarak baskı altında hissettiniz mi?

■ Psikolojik baskı hissettiyseniz bu baskıya en çok kim ya da kimler tarafından, nasıl maruz kaldınız?

3. Uzaktan eğitim sürecinde yaşadığımız sorunlar veya maruz kaldığınız psikolojik baskıyla baş etmek için ne yaptınız, nasıl yöntemler kullandınız?

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmaya ait veriler, hemşire akademisyenlere araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verildikten sonra gönüllülük ilkesi esasına dayanarak toplanmıştır. Her bir akademisyene, isim ve soy isimleri kullanılmadan bir kod adı verilmiştir (K1, K2, K3 ..... K15). Araştırmaya katılmaya gönüllü olan akademisyenlerle çevrim içi grup görüşmesi yapılmıştır. Her biri 5 kişiden oluşan toplam 3 grup ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler her bir grup

için ortalama 30 dk sürmüştür. Araştırma sorularına ilişkin her katılımcının görüşü alındıktan sonra veri doygunluğuna ulaşıldığı için veri toplama süre sonlandırılmıştır. Görüşmelere ilişkin kayıt alınacağı hususunda katılımcılara bilgi verilerek, katılımcılardan onay alınıp görüşmeler kaydedilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın yürütülebilmesi için Hakkari Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (tarih: 5 Temmuz 2021, no: 9081) etik kurul izni alınmıştır. Araştırmayla ilgili araştırmacılar tarafından katılımcılara bilgi verilmiş ve gönüllü katılım ilkesine göre katılımcılardan sözlü onamları alınmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uyulmuştur.

VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmaya ait veriler, tümevarım yöntemi ile analiz edilmiştir. Görüşmeler tamamlandıktan sonra görüşme kayıtları izlenerek, gruplara ait veriler ve görüşme esnasında alınan notlar araştırmacılar tarafından yazılı metne dönüştürülmüştür. Katılımcılardan aynı cevapları almaya başladığımızda yani veri doygunluğuna ulaşıldıktan sonra çalışma sonlanmıştır.

Elde edilen yazılı metinlerin veri çözümlenmesi araştırmacılar tarafından elde kodlama ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, verileri içeren yazılı metinleri tekrar tekrar okuyarak, bulguları en iyi şekilde tanımlayan tematik açıklamalar üzerinde uzlaşma sağlamış ve kod listesi oluşturmuştur. Belirlenen kodlar anlam bütünlüğüne göre gruplandırılmış, alt tema ve ana temalar belirlenmiştir. Araştırmada katılımcılara ait nicel verilerin değerlendirilmesinde, tanımlayıcı istatistiksel metotlar (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar; nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla kullanılan uzman incelemesi, inandırıcılık (katılımcı teyidi ve üçgenleme) ve aktarılabirlik ilkelerinden yararlanmışır.²²

Uzman incelemesi kriteri için veri toplama formları oluşturulduktan sonra hemşirelik alanında akademisyen olarak çalışan ve doktora eğitimini tamamlamış 7 farklı kişiden uzman görüşü alınmıştır. İnandırıcılık kriterlerinden olan katılımcı teyidi; veri

analizleri tamamlandıktan sonra belirlenen tema ve alt temalar katılımcılara gönderilerek, katılımcıların verdikleri cevaplar teyit edilerek gerçekleştirilmiştir. Üçgenleme kriterini sağlamak amacıyla da veri analizi çalışmayı yürüten her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılarak sonuçlar karşılaştırılmış, daha sonra tema ve alt temalar üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. Aktarılabirlik ilkesi ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşire akademisyenlerin; %53,4'ünün kadın (n=8), %66,6'sının öğretim görevlisi (n=10), yaş ortalamasının 38,53±7,92 yıl, akademisyen olarak toplam çalışma süresinin 10,4±2,03 yıl olduğu ve uzaktan eğitim sürecinde haftada ortalama 13,08±5,04 saat çevrim içi ders verdiği belirlenmiştir (Tablo 1).

Hemşire akademisyenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre 3 (üç) tema, 8 (sekiz) alt tema ve bu alt temalara ilişkin 19 (on dokuz) kod belirlenmiştir. Belirlenen tema ve alt temalar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tema 1. Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlar

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar; “öğrenci kaynaklı sorunlar”, “eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci kaynaklı sorunlar”, ve “çalışma

ortamı ve süresi kaynaklı sorunlar” alt temaları altında toplanmıştır. Öğrenci kaynaklı sorunlar alt temasına ilişkin 2 kod; eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci kaynaklı sorunlar alt temasına ilişkin 3 kod, çalışma ortamı ve süresi kaynaklı sorunlar alt temasına ilişkin 2 kod olmak üzere toplam 7 kod belirlenmiştir.

Alt Tema 1. Öğrenci Kaynaklı Sorunlar

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenci kaynaklı iletişim ve derse katılımın sağlanamaması sorunları yaşadıkları belirlenmiştir. Aşağıda, belirlenen her bir koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 1: “.....öğrenciler ile olan iletişim çevrim içi olarak gerçekleştiği için öğrencilerin saat sınırı olmadan, hangi gün ve saat kaçta aradıklarına bakmaksızın ulaşmak ve cevap almak istemeleri nedeniyle günün herhangi bir saatinde telefona cevap vermeye ve çevrim içi uygulamaları kullanmaya müsait olmak zorundaymışım gibi hissettim. Çevrim içi uygulamalardan gelen ve hemen cevap bekleyen öğrenci talepleri bu süreçte çok yıpratıcı oldu.”

K 2: “.....uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerle iletişim kurmak çok daha zorlaştı. Dersler monolog şeklinde geçiyordu. Sadece bir kamera karşısında konuşuyordum ve dinleyen var mı yok mu anlamakta güçlük çekiyordum.”

K 13: “.....öğrencilerin derse olan ilgilerinin tamamen yok olduğunu anlıyor olmak beni rahatsız etti. Yoklama zorunluluğu olmadığı için derse katılmayan, karşında kameralarını açmamak için direten, yatağından kalkmadan ders dinlemeye çalışan ve çoğu zaman derse bağlanıp ortaldan kaybolan öğrencilerle uğraşmak oldukça yıpratıcı bir durum.”

Alt Tema 2. Eğitim Yöntemi, Araç-Gereç ve Ölçme-Değerlendirme Süreci Kaynaklı Sorunlar

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci kaynaklı; eğitim yönteminin hemşirelik eğitimi için yeterli olmaması, teknolojik araçlar ve kaynaklara erişim sıkıntısı, ölçme ve değerlendirmenin etkin yapılamaması sorunlarını yaşadıkları saptanmıştır. Aşağıda, belirlenen her bir koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

TABLO 1: Araştırmaya katılan hemşire akademisyenlere ait demografik özellikler.

Özellik	n (15)	(%)
Cinsiyet		
Kadın	8	53,4
Erkek	7	46,6
Akademik ünvan		
Doçent	2	13,4
Doktor öğretim üyesi	3	20,0
Öğretim görevlisi	10	66,6
X±SS		
Yaş	38,53±7,92	
Çalışma süresi	10,4±2,03	
Ders saati	13,08±5,04	

SS: Standart sapma.

TABLO 2: Hemşire akademisyenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre belirlenen temalar ve alt temalar.

Ana tema	Alt tema	Kod
1. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar	1. Öğrenci kaynaklı sorunlar	*İletişim sorunu, *Derse katılımın sağlanamaması.
	2. Eğitim yöntemi, araç-gereç ve ölçme-değerlendirme süreci kaynaklı sorunlar	*Eğitim yönteminin hemşirelik eğitimi için yeterli olmaması, *Teknolojik araçlar ve kaynaklara erişim sıkıntısı, *Ölçme ve değerlendirmenin etkin yapılamaması.
	3. Çalışma ortamı ve süresi kaynaklı sorunlar	*Çalışma ortamının hemşirelik eğitimi için uygunsuzluğu, *Çalışma süresinin artması.
2. Uzaktan eğitim sürecinde maruz kalınan psikolojik şiddet	1. Öğrencinin uyguladığı psikolojik şiddet	*Eğitici ile iletişim kurma şekli nedeniyle psikolojik şiddet, *Ders içeriğinin çarpıtılarak sosyal mecralarda paylaşılması nedeniyle psikolojik şiddet, *Eğitim yöntemi, süresi ve değerlendirmesine ilişkin psikolojik şiddet.
	2. Yöneticilerin uyguladığı psikolojik şiddet	*Ders süresi ve ücretleri ile ilgili psikolojik şiddet.
	3. Kişinin kendisi kaynaklı yaşadığı psikolojik şiddet	*Derse odaklanamama nedeniyle yaşadığı psikolojik şiddet, *Her öğrencinin teknolojik kaynaklara eşit olarak erişemediği düşüncesiyle yaşadığı psikolojik şiddet, *Verimsiz olma kaygısıyla ilgili psikolojik şiddet.
3. Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlarla baş etme biçimi	1. Olumlu baş etme	*Öğrenci ile iletişimi artırma, *Olumlu düşünmeye çalışma, *Kendine zaman ayırma, *Sürece ilişkin kanıt bulundurma.
	2. Baş edememe	*Herhangi bir şey yapmama.

K 6: “.....hemşirelik eğitiminde teorik ve uygulamanın bir bütün olarak verilmesi gerekmektedir. Öğrencinin hastaya dokunarak, bakım yaparak öğrenilmesi gereken bir meslek olması nedeniyle çevrim içi eğitimin uygulama kısmı için uygun olmaması, uygulamalı dersleri için talepleri karşılamaması, öğrencilerin uygun olmayan ev ortamları, internet sorunları gibi nedenlerden dolayı derse katılım gösteremiyor olmaları ve eğitimde fırsat eşitliğinden yoksun olmaları nedeniyle sürekli sorun ve mazeret bildirmeleri beni bu süreçte olumsuz etkiledi.”

K 14: “.....öğrencilerin nasıl olsa bizi dersen bırakma gibi bir lüksünüz yok diye ifadelerine tanık oldum. Ayrıca öğrencilerin sıklıkla kopyala yapıştır ve birbirinin aynısı ödevleri gönderme eğilimi, harcadığım emeği sorgulamama neden olsa da emek vermekten vazgeçemedim. Çünkü öğrencilerin mesleklerinin gereği olan donanım ve kazanımları almadan mezun olmaları, bizler ne kadar istesek de öğrencilerin bir yerde bu eğitim sisteminde yeterli dikkat ve özeni göstermemeleri nedeni ile yapmak is-

tediklerinizi tam anlamı ile aktaramamanın verdiği mesleğinize, kendinize ve öğrencilerinize karşı saygı ve sorumluluk duygusu beni oldukça yordu.”

Alt Tema 3. Çalışma Ortamı ve Süresi Kaynaklı Sorunlar

Hemşire akademisyenlerin, uzaktan eğitim sürecinde çalışma ortamı ve süresi kaynaklı çalışma ortamının, eğitim için uygunsuzluğu ve çalışma süresinin artması nedeniyle sorun yaşadıkları saptanmıştır. Aşağıda, belirlenen her bir koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 4: “.....ev ortamında çalışma koşullarının yarattığı zorluklar oldu. Aynı anda birden fazla kişinin çevrim içi ders anlatması veya çevrim içi ders alması ya da çocukların dersi bölerek talepte bulunması süreci zora soktu. Bu nedenle süreci yönetmek oldukça sıkıntılıydı.”

K 15: “.....evde olduğumuz için ders günlerinde tam olarak hazırlıklı olmadan dersi başlatmak zorunda kaldım. Bazen de mesai ve ders saatlerinin esnemesi, zaman kavramının ortadan kalkması prob-

lem oldu. Zaten evdesin mantığıyla idari işlerin mesai bitimine yakın veya cuma günleri akşama doğru verilirken hafta sonu veya geceleri çalışmamız iş yükümüzün artmasına sebep oldu.”

Tema 2. Uzaktan Eğitim Sürecinde Maruz Kalınan Psikolojik Şiddet

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet; “öğrencinin uyguladığı psikolojik şiddet”, “yöneticilerin uyguladığı psikolojik şiddet”, ve “kişinin kendisi kaynaklı yaşadığı psikolojik şiddet” alt temaları altında toplanmıştır. Öğrencinin uyguladığı psikolojik şiddet alt temasına ilişkin 3 kod, yöneticilerin uyguladığı psikolojik şiddet alt temasına ilişkin bir kod ve kişinin kendisi kaynaklı yaşadığı psikolojik şiddet alt temasına ilişkin 3 kod olmak üzere toplam 7 kod belirlenmiştir.

Alt Tema 1. Öğrencinin Uyguladığı Psikolojik Şiddet

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde öğrenciler tarafından; eğitici ile iletişim kurma şekli, ders içeriğinin çarpıtılarak sosyal mecralarda paylaşılması ve eğitim yöntemi, süresi ve değerlendirmesine ilişkin konularda psikolojik şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Aşağıda, belirlenen her bir koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 5: “.....özellikle öğrencilerle iletişim konusunda yaşanan problemler ilk haftalar bu baskıyı hissettirdi. Elimden geleni yapmama rağmen bazı öğrencilerin umarsız davranışları, yüz yüze eğitime kıyasla derse katılımdaki düşüş, derslere gerekli asgari özeni göstermemeleri rahatsız ediciydi. Bu durumun beni psikolojik anlamda yıpratmıştı söyleyebilirim.”

K 8: “.....öğrencilerin dersin bu şekilde işlenmesinin etkin ve yeterli bir eğitim modeli olmadığını, diğer üniversiteler ile yapılan karşılaştırmalar ve uygulamalı dersleri için karşılanamayan taleplerinin ders esnasında siteminin yapılması psikolojik olarak baskı altında hissettirdi. Her anı kayıt altına alınan bir ders sizin rahat ders anlatımınızı olumsuz yönde etkileyecektir. Kaldı ki konuştuklarımızın başka yöne çekilme ihtimali de söz konusu. Derslerin kayıt altına alınması olmasından ötürü rahattım ancak bazen cımbızla bazı cümlelerimin alınıp farklı anlamlar yüklenerek kullanılması korkusu yaşamadım değil.”

Alt Tema 2. Yöneticilerin Uyguladığı Psikolojik Şiddet

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yöneticiler tarafından ders süresi ve ücretleri ile ilgili psikolojik şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Belirlenen koda ilişkin aşağıda bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 10: “.....teorik ve uygulamalı olarak verilen bir dersin uygulama kısmının da çevrim içi olarak verilmesi ve genelde şartlar dolayısıyla teorik olarak anlatılması çok zorlayıcıydı. Yöneticilerimiz süreyi doldurmamızı istiyordu ama bazı dersler için her hafta süreyi doldurma gereksiz olabiliyordu. Yönetimin ders ücretini alabilmek için dersi kayıt altına alma sorumluluğu yüklemesi de cabasıydı. Bu konuda yöneticiler tarafından baskıya maruz kaldım.”

K 6: “.....idareciler evde sürekli yattığımızı düşünüyorlardı sanırım. Denetleniyor muyum ya da işlediğim dersler takip ediliyor mu düşüncesiyle idarecilerden ötürü psikolojik bir baskı hissediyordum. Ders ücretlerimizin ödenmesi için idareciler kendilerine ait sistemden ders içeriklerini görebiliyordu ve ders süresi tam dolmadıysa ek ders ücreti alamadık.”

Alt Tema 3. Kişinin Kendisi Kaynaklı Yaşadığı Psikolojik Şiddet

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde derse odaklanamama, her öğrencinin teknolojik kaynaklara eşit olarak erişemediği düşüncesi ve verimsiz olma kaygısıyla ilgili psikolojik şiddet yaşadıkları belirlenmiştir. Aşağıda, belirlenen her koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 12: “.....zaman zaman öğrenciler ile organize olamamaktan işleyemediğim dersler için ya da dersi işlerken kayıt altına almayı unuttuğum için kendimi baskı altında hissettim. Süreçten kaynaklı derse odaklanmakta zorluk yaşıyordum ve motivasyonum kaybolmuştu. Yetersizlik ve suçluluk duygusu yaşadım.”

K 9: “.....her ne kadar benim problemim olmasa da internet bağlantıları veya bilgisayarları bulunmayan öğrencilerin derslere katılamıyor olmaları ve benimde bu sorunlara yönelik elimden bir şey gelmiyor olması kendi zihnimde yarattığım baskılardan birisiydi.”

K 8: “.....bazen öğrencilerden gelen bağlantınız yavaş ya da sizi duyamıyoruz gibi teknik aksaklıklardan dolayı kendimi psikolojik olarak baskılanmış hissettim. Yeterince anlaşılmadığım için. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ile yüz yüze etkileşim sağlanamadığı için vermiş olduğum derste yeterince faydalı olamama kaygısı taşıdım. Hissettiğim baskı kendi hedeflerime ulaşma baskısıydı.”

Tema 3. Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlarla Baş Etme Biçimi

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlarla baş etme biçimi, “olumlu baş etme” ve “baş edememe” alt temaları altında toplanmıştır. Olumlu baş etme alt temasına ilişkin 4 kod ve baş edememe alt temasına ilişkin 1 kod olmak üzere toplam 5 kod belirlenmiştir.

Alt Tema 1. Olumlu Baş Etme

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlarla baş edebilmek amacıyla öğrencilerle iletişimlerini artırdıkları, olumlu düşünmeye çalıştıkları, kendilerine zaman ayırmaya çalıştıkları ve sürece ilişkin kanıt bulduklarını saptanmıştır. Aşağıda, belirlenen her bir koda ilişkin bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 6: “.....dersleri daha düzenli işlemek ve öğrencilerimle daha organize olabilmek için iletişim kanalları oluşturdum. Bu sayede bu süreci daha kontrollü yürütme şansını yakaladım.”

K 11: “.....öğrencilerle ilişkilerimi sıkı tutmaya, WhatsApp grubu kurarak iletişimimi artırmaya çalıştım ve anlayışlı olmaya özen gösterdim.”

K 1: “.....olumlu düşünerek. Bu pandeminin eninde sonunda biteceği ve eski yaşantımıza döneceğimizi düşünerek.”

K 7: “.....kendime ayırdığım zaman dilimlerinde daha az çevrim içi oldum. Telefon ve bilgisayardan biraz uzaklaşmaya çalıştım. Resim gibi bazı hobilerimle uğraştım.”

Alt Tema 2. Baş Edememe

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlarla baş edebilmek amacıyla herhangi bir girişimde bulunmadıkları belirlenmiştir.

Buna ilişkin aşağıda bazı görüşme örneklerine yer verilmiştir.

K 9: “.....hissettiğim baskı ve yaşadığım problemlerin çözümü için herhangi bir şey yapmadım, yapamadım.”

K 4: “.....hiçbir yöntem kullanmadım. Tüm süreç bu şekilde devam etti.”

TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitimde yüz yüze eğitime kıyasla birtakım sorunlar yaşadığı görülmektedir. Hemşire akademisyenlerden alınan görüşler doğrultusunda akademisyenlerin yaşadıkları sorunlar; “uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlar”, “uzaktan eğitim sürecinde maruz kalınan psikolojik şiddet” ve “uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunlarla baş etme biçimi” temaları altında toplandı.

Hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar temasıyla ilgili en çok üzerinde durdukları problemler; iletişim sorunu, derse katılımın sağlanamaması, eğitim yönteminin hemşirelik eğitimi için yeterli olmaması, teknolojik araçlar ve kaynaklara erişim sıkıntısı, ölçme ve değerlendirme etkin yapılamaması, çalışma ortamının hemşirelik eğitimi için uygunsuzluğu ve çalışma süresinin artması şeklinde sıralanabilir. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmanın sonuçlarına benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Dolmacı ve ark., uzaktan eğitim sürecinde yaşanan sorunların akademisyen ve öğrenci arasındaki iletişim ve etkileşim eksikliği, öğrencilerin düzenli bir şekilde derse katılmaması ve teknik sorunlar olduğunu belirtmiştir.²³ Serçemeli ve Kurnaz, öğrenciler ile gerçekleştirdiği çalışmada, uzaktan eğitimin en önemli sorunlarından birinin eğitmen ve öğrenci arasındaki iletişim yetersizliği olduğunu ortaya koymuştur.²⁴ Keskin ve Özer Kaya, uzaktan eğitimin değerlendirilmesine yönelik yaptıkları çalışmada, öğrencilerin iletişim kurma konusunda eksiklik hissettikleri ve eğitim sırasında teknik sorunların yaşandığını belirtmişlerdir.²⁵ Araştırmamızda akademisyenler çevrim içi eğitim sistemi ile gerçekleşen uzaktan eğitimin uygulamalı dersler için uygun olmadığını belirtmektedirler. Uzaktan eğitimin, uygulamalı

derslerin yapısına ve işleyişine uygun olmadığını ve bu süreçte uygulamalı dersleri daha çok teorik ders gibi işlemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, literatürle de benzerlik göstermektedir. Kürtüncü ve Kurt, COVID-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, öğrencilerin çoğunun “Uygulama alanından uzak kalmalarının sahada öğrenmelerini engellediğini ve bu sebeple de uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik bölümü için doğru bir yöntem olmadığını” belirttiklerini vurgulamıştır.¹² Tuncer ve Tanaş akademisyenlerin, uzaktan eğitimin, uygulamanın ağırlıklı olduğu fen alanlarına uygun olmadığını düşündüklerini belirtmiştir.²⁶ Benzer şekilde uygulamalı derslerin yoğun işlendiği beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğretim elemanları ile gerçekleşen bir çalışmada da uzaktan eğitimin uygulama dersleri için verimsiz olduğu, ama teorik dersler için verimli olduğu söylenmiştir.²⁷ Dolayısıyla uygulamalı derslerin işleyiş biçimi ele alınarak, derslerin yapısına uygun bir yöntemin benimsenmesi önem arz etmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, uzaktan eğitimde hemşire akademisyenlerin yaşadıkları sorunların; bu sürece hazır olunamaması, COVID-19’un aniden ortaya çıkıp çok hızlı yayılması ve bu nedenle de uzaktan eğitim sürecine hızlı ve bir anda geçiş yapma durumuyla ilişkili olduğu söylenebilir. Uzaktan eğitim sağlayan sistemlerin birtakım altyapı yetersizlikleri, sistemin bilgisayar ve internet gerektirmesi, bazı öğrencilerin imkânlarının yeterli olmaması ve uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik bölümü için uygun olmadığını düşünmeleri süreç içerisinde motivasyonları üzerinde olumsuz bir etki oluşturmuş olabilir. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda da kimi araştırmacıların, uzaktan eğitim sisteminin akademik yetersizlikleri ve öğrenme kayıpları olan bir mezun kitlesi yaratacağını düşündükleri bildirilmiştir.²⁸ Araştırmadan elde edilen sonuçlar ile literatürden elde edilen sonuçların birbiri ile desteklendiği görülmektedir.

Hemşire akademisyenler uzaktan eğitim sürecinde maruz kaldıkları psikolojik şiddet temasıyla ilgili öğrenciden, yöneticilerden ve kendisinden kaynaklı bir psikolojik şiddete maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Alanyazın çalışmalarına baktığımızda; Cayvarlı’nın akademisyenlerin üniversitelerdeki psikolojik şiddete ilişkin algılarını incelediği çalışmada,

fakülteye göre psikolojik şiddetin en fazla hemşirelik fakültelerinde yaşandığı sonucunu bulmuştur.²⁹ Psikolojik şiddet ile ilgili pek çok çalışma daha çok hemşirelerin psikolojik şiddet mağduru olduğunu bildirmektedir.¹⁸⁻²⁰ Ülkemizde hemşireler ile yapılan psikolojik şiddet çalışmaları arasında da en sık akademisyen hemşirelerin psikolojik şiddet mağduru oldukları bildirilmektedir.¹⁸ Ayrıca Dilman’ın araştırmasına katılan hemşirelerin %70’inin psikolojik şiddete maruz kaldıkları sonucuna ulaşılması, sağlık sektöründe psikolojik şiddetin yaygınlığına dikkat çekmekte olup, araştırmamızın hemşire akademisyenler üzerinde yapılmasını anlamlı ve gerekli kılmıştır.³⁰ Çalışmamızda hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde derse odaklanamama, her öğrencinin teknolojik kaynaklara eşit olarak erişemediği düşüncesi ve verimsiz olma kaygısıyla ilgili psikolojik şiddet yaşadıkları belirlenmiştir. Konu ile ilgili çalışma sonuçları incelendiğinde de benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Gazza, COVID-19 pandemisi sırasında hemşire akademisyenlerin deneyimlerini araştırdığı çalışmasında, tüm hemşire akademisyenlerin uzaktan eğitime geçtiklerinde, yeni koşullar altında çalışmak için gereken bilgi, beceri, araç ve/veya kaynaklara sahip olmadıklarını ve bu yüzden de uzaktan eğitime hazır olmadıklarını belirlemiştir. Ayrıca uzaktan eğitim sürecindeki uzun süreli istikrarsızlık, iş üzerindeki kontrolü kaybetme duyguları ve plansız değişimde çalışmak zorunda olmanın stres, kaygı ve/veya depresyon gibi ruh sağlığı koşullarına yol açabildiğini belirtmiştir.³¹ Bakioğlu ve Çevik, pandemi döneminde fen bilimleri öğretmenlerinin çevrim içi eğitime ilişkin görüşlerini araştırdıkları çalışmada, araştırmaya katılan öğretmenlerinin sınıf ortamında öğretmenlik yapamamasının öğretmenlerin çoğunda (%58,6) kaygı oluşturduğu, kaygı sebepleri olarak ise öğrencide oluşabilecek bilgi eksikliği, uzaktan eğitimde kendini yetersiz hissetme, mutsuzluk ve öğrenciye ulaşamama gibi nedenler bildirdikleri belirlenmiştir.³² Yine aynı çalışmada, pandemi döneminin öğretmenlerin mesleki doyumlarını da negatif etkilediğini, bunun başlıca nedeninin ise uzaktan eğitimde öğretmenlerin kendilerinin işe yaramadığını düşünmeleri olduğu belirtilmiştir.³²

Çalışmamızda hemşire akademisyenler, yöneticilerden ve kendilerinden kaynaklı psikolojik şiddete

maruz kaldıklarını bildirmişlerdir. Literatür incelendiğinde, çalışmamıza benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Orhan çalışmasında, akademik yönetimin otoriter tavrı ve yakın denetiminin çalışanlar arasındaki iletişimi sınırlayabileceğini dolayısıyla akademisyenin, üniversite tarafından desteklenmediği ve kendisini güvende hissetmediği algısının oluşmasına neden olacağını belirtmiştir.³³ Şenerkal ve Çorbacıoğlu, akademisyenlerle yürüttüğü çalışmada, yöneticilerin uyguladığı mobbing davranışlarının maruz kalanların iş performanslarını ve psikolojik sağlıklarını negatif etkilemesi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.³⁴

Hemşire akademisyenler uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlarla başa çıkma konusunda “olumlu baş etme” ve “baş edememe” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Yaşadıkları sorunlarla baş edebilmek amacıyla öğrencilerle iletişimlerini artırdıkları, olumlu düşünmeye çalıştıkları, kendilerine zaman ayırmaya çalıştıkları ve sürece ilişkin kanıt bulduklarını saptanmıştır. Öte yandan bazı hemşire akademisyenlerin sorunlarla baş edebilmek amacıyla herhangi bir girişimde bulunmadıkları belirlenmiştir. Kayacı, akademik ortamlarda psikolojik şiddet ve yılmazlık konulu çalışmasında, katılımcıların psikolojik şiddetle baş etmek için sosyal desteğe başvurma, psikolojik şiddet uygulanmasına izin vermemeye çalışma, sessiz kalma ya da kabullenme, gibi davranışlar sergilediklerini belirtmiştir.³⁵

SONUÇ

Pandemi dönemiyle ortaya çıkan uzaktan eğitim süreci hemşire akademisyenlerin öğrencilerle iletişimlerini, etkileşimlerini ve derslerini yürütme yöntemlerini de değiştirmiştir. Hemşirelik eğitiminde teorik ve uygulamanın bir bütün olarak verilmesi gerekliliği, öğrencinin hastaya dokunarak, bakım yaparak hemşirelik mesleğini öğrenmesi gerekliliği gibi nedenlerle çevrim içi eğitimin hemşirelik eğitimi uygulama kısmı için uygun olmadığı sonucuna varıl-

mıştır. Uzaktan eğitimde hemşire akademisyenlerin yaşadığı psikolojik sorunların; bu sürece hazır olunamaması, COVID-19’un birden ortaya çıkarak çok hızlı yayılması ve uzaktan eğitimin akademik yetersizlikleri ve öğrenme kayıpları olan bir mezun kitlesi yaratacağı yönündeki kaygıları ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Pandemi gibi dünya genelini etkileyen salgın, doğal afet gibi konuların akademisyenlere ve öğrencilere kazandırılması için eğitimlerin verilmesi ya da öğretim programlarına entegre edilmesi gerekmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde hemşire akademisyenlerin deneyimlerini anlamak, mevcut ve gelecekteki eksiklikleri gidermek için stratejiler geliştirmeye yönelik adımlar atılması önerilmektedir. Bu çalışma sonuçlarının, hemşire akademisyenlerin pandemi gibi dünya genelini etkileyen salgın, doğal afet gibi durumlarda hemşirelik eğitimine ve yaklaşımlarına yönelik destekleyici ve yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Çiçek Ediz; **Tasarım:** Derya Yanık; **Denetleme/Danışmanlık:** Çiçek Ediz, Derya Yanık; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Çiçek Ediz, Derya Yanık; **Analiz ve/veya Yorum:** Derya Yanık; **Kaynak Taraması:** Çiçek Ediz; **Makalenin Yazımı:** Çiçek Ediz, Derya Yanık; **Eleştirel İnceleme:** Çiçek Ediz, Derya Yanık.

KAYNAKLAR

- World Health Organization [Internet]. [Cited: February 1, 2022]. Coronavirus disease (COVID-19), 12 October 2020. Available from: [\[Link\]](#)
- Al Lily AE, Ismail AF, Abunasser FM, Alhajoj Alqahtani RH. Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technol Soc.* 2020;63:101317. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Fidalgo-Blanco Á, Sein-Echaluze ML, Garcia-Pe-alvo FJ. Hybrid flipped classroom: Adaptation to the COVID-19 situation. In Eighth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality. 2020;405-9. [\[Crossref\]](#)
- Can E. Coronavirus (COVID-19) Pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye'de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları [Coronavirus (Covid-19) pandemic and its pedagogical reflections: Open and distance education practices in Türkiye]. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi.* 2020;6(2):11-53. [\[Link\]](#)
- UNESCO [Internet]. [Cited: April 17, 2020]. Education: from school closure to recovery. Available from: [\[Link\]](#)
- Eren DÇ, Korkmaz M, Yıldırım ÖÖ, Avcı İA. COVID-19 Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutum ve memnuniyet düzeyleri [Investigation of attitude and satisfaction levels of nursing students to distance education during the COVID-19 pandemic process]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2021;24(2):246-54. [\[Link\]](#)
- Henriksen D, Creely E, Henderson M. Folk pedagogies for teacher transitions: Approaches to synchronous online learning in the wake of COVID-19. *Journal of Technology and Teacher Education.* 2020;28(2):201-9. [\[Link\]](#)
- Sidpra J, Gaier C, Reddy N, Kumar N, Mirsky D, Mankad K. Sustaining education in the age of COVID-19: a survey of synchronous web-based platforms. *Quant Imaging Med Surg.* 2020;10(7):1422-7. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Lowenthal P, Borup J, West R, Archambault L. Thinking beyond zoom: using asynchronous video to maintain connection and engagement during the COVID-19 pandemic. *Journal of Technology and Teacher Education.* 2020;28(2):383-91. [\[Link\]](#)
- Sayan H. COVID-19 Pandemi sürecinde öğretim elemanlarının uzaktan eğitime ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi [Assessment of faculty members' views on distance education during the COVID-19 pandemic process]. *Academic Journal of Information Technology.* 2020;11(42):100-22. [\[Crossref\]](#)
- Kırmızıgül HG. COVID-19 Salgını ve beraberinde getirdiği eğitim süreci [The COVID-19 pandemic and the resulting education process]. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.* 2020;7(5):283-9. [\[Link\]](#)
- Kürtüncü M, Kurt A. COVID-19 Pandemi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar [Problems of nursing students in distance education in the COVID-19 pandemic period]. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi.* 2020;7(5):66-77. [\[Link\]](#)
- Cassell MA. Bullying in academe: Prevalent, significant, and incessant. *Contemporary Issues in Education Research.* 2011;4(5):33-44. [\[Crossref\]](#)
- AbuAlRub RF, Khalifa MF, Habbib MB. Workplace violence among Iraqi hospital nurses. *J Nurs Scholarsh.* 2007;39(3):281-8. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Çobanoğlu Ş. Mobbing, İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri. 1. Baskı. İstanbul: Timaş Yayınları; 2005.
- Kayacı Ü. Akademik ortamlarda psikolojik şiddet (mobbing) ve yılmazlık. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.* 2014;12(2):67-78. (Erişim tarihi: 15.10.2022). [\[Link\]](#)
- KeashlyL, Neuman JH. Faculty experiences with bullying in higher education: causes, consequences, and management. *Administrative Theory & Praxis.* 2010;32(1):48-70. [\[Crossref\]](#)
- Özdemir S, Tosun B, Bebiş H, Yava A. Hemşire kaleminden mobbing: iş yerinde psikolojik saldırı [Mobbing from nurse pencil: psychological harassment at workplace]. *TAF Preventive Medicine Bulletin.* 2013;12(2):183-92. [\[Crossref\]](#)
- Pai HC, Lee S. Risk factors for workplace violence in clinical registered nurses in Taiwan. *J Clin Nurs.* 2011;20(9-10):1405-12. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
- Yıldırım D, Yıldırım A. Sağlık alanında çalışan akademisyenlerin karşılaştıkları psikolojik şiddet davranışları ve bu davranışların etkileri [Mobbing behaviors encountered by health science faculties staff and their responses to them]. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi.* 2010;30(2):559-70. [\[Crossref\]](#)
- Almaghaslah D, Alsayari A. The effects of the 2019 novel coronavirus disease (COVID-19) outbreak on academic staff members: a case study of a pharmacy school in Saudi Arabia. *Risk Manag Health Policy.* 2020;13:795-802. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#) [\[PMC\]](#)
- Başkale H. Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi [Determination of validity, reliability and sample size in qualitative studies]. *DEUHFED.* 2016;9(1):23-8. [\[Link\]](#)
- Dolmacı M, Dolmacı A. Eş zamanlı uzaktan eğitimle yabancı dil öğretiminde öğretim elemanlarının görüşleri: Bir COVID-19 Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.* 2020;18(2):706-32. (Erişim tarihi: 15.10.2022) [\[Crossref\]](#)
- Serçemeli M, Kurnaz E. COVID-19 Pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma [A research on students' perspectives to distance education and distance accounting education in the covid-19 pandemic period]. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi.* 2020;4(1):40-53. [\[Link\]](#)
- Keskin M, Özer Kaya D. COVID-19 sürecinde internette web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi [Evaluation of students' feedbacks on web-based distance education in the COVID-19 process]. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 2020;5(2):59-67. [\[Link\]](#)
- Tuncer M, Tanaş R. Akademisyenlerin uzaktan eğitim programlarına yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi (Fırat ve Tunceli Üniversiteleri Örneği) [The Evaluation of Academicians' Views on Distance Education Programs (The Samples of Fırat and Tunceli Universities)]. *İlköğretim Online.* 2011;10(2):776-84. [\[Link\]](#)
- Çetin M, Yılmaz SH, İlhan L. Koronavirüs (COVID-19) Pandemi sürecinde uzaktan eğitim; beden eğitimi ve spor öğretmenleri perspektifinden nitel bir araştırma [Distance education during coronavirus (Covid-19) pandemic; a qualitative research from the perspective of physical education and sports teachers]. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi.* 2021;6(2):136-61. [\[Crossref\]](#)
- Kalantzis M, Cope B. After the COVID-19 crisis: Why higher education may (and perhaps should) never be the same. *Educational Philosophy and Theory.* 2020;40(1):51-5. (Erişim tarihi: 15.10.2022) [\[Crossref\]](#)
- Evcen Temelli M, Güven S. Öğretim Elemanlarının Mobbing (Psikolojik Yıldıma) ve Örgütsel Sessizliğe İlişkin Görüşleri. *Kesit Akademi Dergisi.* 2021;7(26):428-62. [\[Crossref\]](#)
- Dilman T. Özel hastanelerde çalışan hemşirelerin duygusal tacize maruz kalma durumlarının belirlenmesi. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 2007. (Order No. 28536804). Erişim: ProQuest Dissertations & Theses Global. (2553748996). (Erişim tarihi: 20.10.2022) Erişim linki: [\[Link\]](#)

31. Gazza EA. The experience of being a full-time academic nurse educator during the COVID-19 pandemic. *Nurs Educ Perspect.* 2022;43(2):74-9. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
32. Bakioğlu B, Çevik M. COVID-19 Pandemisi sürecinde fen bilimleri öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri [Science teachers' views on distance education in the COVID-19 pandemic process]. *Turkish Studies.* 2020;15(4):109-129. [[Crossref](#)]
33. Orhan AT. İşe yabancılaşmanın akademisyenler bağlamında incelenmesi: bir literatür çalışması [Examination of alienation to work in the context of academics: a literature study]. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi.* 2022;14(2):135-54. [[Link](#)]
34. Şenerkal R, Çorbacioğlu S. Akademik personelin algıladığı psikolojik taciz davranışları ile iş performansı, psikolojik ve fizyolojik sağlık ilişkisi üzerine bir araştırma [A research on the relationship between mobbing behaviors and job performance, psychological health, and physiological health as perceived by academic personnel]. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 2015;17(1):107-35. [[Link](#)]
35. Kayacı Ü. Akademik ortamlarda psikolojik şiddet (mobbing) ve yılmazlık [Mobbing and resilience in academic environment]. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi.* 2014;12(2):67-78. [[Link](#)]